

**PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I ST.
IM. FRYDERYKA CHOPINA W KŁODZKU,
UL. KOŚCIUSZKI 8, 57 – 300 KŁODZKO**

**PROGRAM
WYCHOWAWCZO – PROFILAKTYCZNY
ROK SZKOLNY 2023/2024**

Kłodzko 2023

Spis treści

Wstęp	3
Rozdział 1. Podstawy prawne	3
Rozdział 2. Charakterystyka szkoły i środowiska lokalnego	5
Rozdział 3. Misja i wizja szkoły	6
Rozdział 4. Sylwetka absolwenta szkoły	7
Rozdział 5. Wartości promowane przez szkołę	8
Rozdział 7. Ogólne założenia, cele i efekty	9
Rozdział 8. Diagnoza aktualnych potrzeb i problemów w środowisku szkolnym	10
Rozdział 9. Harmonogram działań opiekuńczo-wychowawczych na rok szkolny 2023/2024.....	15
10. Kalendarz działań opiekuńczo- wychowawczych na rok 2023/2024.....	20
Rozdział 11. Ewaluacja.....	23
Literatura	24

Wstęp

Motto: „*Muzyka budzi w sercu pragnienie dobrych czynów*”

(Pitagoras)

Szkoła obok rodziny, ogrywa ważną rolę w kształtowaniu osobowości młodego człowieka. Wspólne działania pedagogów i rodziców w obszarze edukacyjno – wychowawczym mają za zadanie ukierunkować uczniów na osiągnięcie pełni dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej. Proces wychowania jest wzmacniany i uzupełniany poprzez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży. Kontakt z kulturą muzyczną związany ze specyfiką szkoły muzycznej daje możliwość oddziaływania na kształtowanie prawidłowych postaw uczniów.

Szkolny Program Wychowawczo-Profilaktyczny Państwowej Szkoły Muzycznej I st. tworzy spójną całość ze szkolnym zestawem programów nauczania, określa sposób realizacji celów kształcenia oraz zadań wychowawczych zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego i uwzględnia rekomendacje wychowawczo – profilaktyczne CEA.

Rozdział 1. Podstawy prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483).
- Konwencja o Prawach Dziecka (Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r., nr 95, poz. 425 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1982 r., nr 3, poz. 19 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz.U. 1995, nr 10, poz. 55 z późn. zm.).
- Ustawa z 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 1982, nr 35, poz. 230 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. 2005, nr 179, poz. 1485 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005, nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).
- 10. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (Dz.U. 1994, nr 111, poz. 535 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017–2022 (Dz.U. 2017, poz. 458).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz.U. z 2015 r., poz. 1249 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1637 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1247 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 października 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki w szkołach artystycznych realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne (Dz.U. z 2017 r., poz. 2058).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2017 r., poz. 1591 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1578 z późn. zm).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1743).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 listopada 2014 r. w sprawie ramowych statutów publicznych szkół i placówek artystycznych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1646).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. 2003, nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 sierpnia 2016 r. w r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne szkoły i placówki artystyczne dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. 2016, poz. 1375).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).

Rozdział 2. Charakterystyka szkoły i środowiska lokalnego

Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Kłodzku jest znaczącą placówką kształcąca dzieci i młodzież oraz propagującą kulturę muzyczną w mieście i regionie. Szkoła przez 78 - lat istnienia wytworzyła bogatą tradycję i połączyła kilka pokoleń nauczycieli, pracowników, uczniów.

Na 30 - lecie szkoły placówka otrzymała w 1975 r. medal „*Za zasługi dla Miasta Kłodzka*”, w 40 – lecie szkoły Ministerstwo Kultury i Sztuki w uznaniu zasług nadało szkole imię Fryderyka Chopina. Z okazji Jubileuszu 75 – lecia szkoły, zasłużonym nauczycielom Państwowej Szkoły Muzycznej I st. w Kłodzku przyznane zostały medale Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy „*Za wieloletnią służbę*”.

Obecnie w szkole zatrudnionych jest 27 nauczycieli a uczniowie stanowią grupę 145 osób. Celem działania placówki jest profesjonalne kształcenie dzieci i młodzieży oraz wspieranie ich podczas poszczególnych szczebli edukacji. Wykwalifikowana kadra nauczycieli podejmuje liczne starania, aby zapewnić uczniom możliwość nieustannego rozwoju i osiągnięcia coraz wyższego poziomu nauczania, w atmosferze motywacji do pracy. Działania te poparte są świetnymi wynikami i sukcesami uczniów, którzy są laureatami konkursów o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

W roku 2022/2023 nauczyciele Państwowej Szkoły Muzycznej w Kłodzku przygotowali 38 prezentacji konkursowych, uczniów do 16 konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych. Nasi uczniowie uzyskiwali wysokie punktacje, a także zostawali laureatami trudnych zmagani konkursowych.

Szkoła może poszczycić się też przeprowadzaniem konkursów dla uczniów szkół muzycznych I st. które cieszą się dużą popularnością w całym kraju. Przez wiele lat odbywają się następujące konkursy: *Dolnośląski Konkurs Akordeonowy* – przekształcony na *Akordeonowy Turniej Hrabstwa Kłodzkiego*, *Kłodzki Konkurs Pianistyczny*, *Dolnośląski Konkurs Gitarowy w ramach Kłodzkiego Festiwalu Muzycznego „Gitariada”*. Organizowane są również konkursy wewnątrzszkolne takie jak: „*Szkolny Konkurs Melomana*”, „*Konkurs młodego artysty*”, *Szkolny Konkurs Solfeżowy: „Gamy znamy więc śpiewamy”* i „*Fortepian na plus*”.

Niezależnie od uczestnictwa uczniów szkoły w konkursach, w placówce są także organizowane cyklicznie imprezy muzyczne, które przyciągają liczne rzesze mieszkańców Kłodzka i okolic. Na uwagę zasługują koncert połączony z obchodami *Dnia Patrona Szkoły*, który jest poświęcony Fryderykowi Chopinowi, „*Music Party*” łączący ucztę muzyczną z ucztą kulinarną, „*Szkolna Wigilia*” oraz *Promocje Młodych Muzyków dla sympatyków szkoły* i prezentacje Młodych Kameralistów. Kłodzka szkoła muzyczna jest też organizatorem imprez związanych z ważnymi wydarzeniami świata kultury, takimi jak: „*Międzynarodowy Dzień Muzyki*”, obchody Patronów Roku ustanowionych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. W placówce odbywają się też koncerty związane z obchodami Dnia Nauczyciela, Święta Odzyskania Niepodległości, Dnia Kobiet, Dnia Matki a także liczne koncerty klasowe. Szkoła podejmuje również współpracę z innymi szkołami w Polsce a także poza jej granicami. Od wielu lat zaprzyjaźnione szkoły muzyczne – PSM I st.

w Kłodzku i Základní umělecká škola w Náchodzie spotykają się co roku na uroczystym koncercie pianistów obu szkół.

Uczniowie i nauczyciele na rzecz integracji ze środowiskiem i innymi instytucjami kultury, promocji muzyki i szkoły uczestniczyli w życiu kulturalnym i muzycznym lokalnej społeczności. Występowali na okazjonalnych uroczystościach w szkołach podstawowych w Kłodzku i przedszkolach w Kłodzku, Mąkolnie oraz Bożkowie, na uroczystościach władz samorządowych w Urzędzie Miasta Kłodzka, w Kościele parafialnym św. Jakuba Ap. w Krosnowicach Kłodzkich, w Centrum Aktywności Lokalnej w Kłodzku, w Teatrze Zdrojowym w Polanicy-Zdroju, w Muzeum Ziemi Kłodzkiej, w Kłodzkim Ośrodku Kultury, w Operze Wrocławskiej, w zajeździe „Pod Złotym Gryfem” w Bardzie, w Kościele Podwyższenia Krzyża w Kłodzku, w Sali im. Jana Webera w Dusznikach-Zdroju, w Kościele pw. Maryi Matki Kościoła w Dzierżoniowie, w PSM I i II st. w Bystrzycy Kłodzkiej Muzeum Ziemi Kłodzkiej, Kłodzkim Ośrodku Kultury, Powiatowym i Środowiskowym Domu Samopomocy w Kłodzku, Klubie Muzyki i Literatury we Wrocławiu, Dworku Chopina w Dusznikach Zdroju, Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu a także zapewniają oprawę muzyczną w szkołach i przedszkolach. Każdego roku organizowane są też w szkole audycje muzyczne i lekcje przygotowawcze wychodzące naprzeciw uzdolnionym młodym mieszkańcom Kłodzka.

Informacje o sukcesach i osiągnięciach uczniów pojawiają się systematycznie w prasie lokalnej (*Panorama Kłodzka, Brama* i inne).

W szkole działa też Samorząd Uczniowski, który organizuje konkursy, wydaje gazetkę szkolną „*Pięciolinia*”, uczestniczy w imprezach szkolnych takich jak np. audycje poświęcone Patronom Roku czy Andrzejki, Mikołajki a także przygotowuje laurki i dekoracje towarzyszące różnym uroczystościom. Niezwykle istotną rolę w funkcjonowaniu szkoły odgrywa grono rodziców i opiekunów uczniów, którzy chętnie włączają się w artystyczne życie szkoły, wykazują zaangażowanie w rozmaite przedsięwzięcia oraz imprezy klasowe i ogólnoszkolne.

Szkoła poprzez swoją bogatą działalność wpływa na lokalną społeczność. Edukacja muzyczna dzieci i młodzieży, sukcesy uczniów w konkursach ogólnopolskich i międzynarodowych, kontynuowanie nauki przez absolwentów oraz krzewienie kultury muzycznej wpływają na życie kulturalne Kłodzka i okolic.

Rozdział 3. Misja i wizja szkoły

Misją szkoły jest:

- propagowanie dorobku artystycznego ludzkości;
- zapoznanie z tradycjami narodowymi, religijnymi oraz etnicznymi i wychowanie w duchu poszanowania dla historii narodu polskiego;
- poszukiwanie i rozwijanie talentów muzycznych oraz wychodzenie naprzeciw indywidualnym potrzebom uczniów wybitnie uzdolnionych;
- wszechstronne rozwijanie osobowości ucznia w aspekcie wartości etycznych i prawidłowego funkcjonowania w otaczającym go świecie;
- stworzenie atmosfery przyjaźni, partnerstwa i poczucia bezpieczeństwa.

Wizja szkoły:

- stworzenie nowoczesnej, przyjaznej, innowacyjnej placówki umożliwiającej wszechstronny rozwój uczniom i zapewniającej bezpieczeństwo;
- zapewnienie wysokich standardów, przy równoczesnym udzielaniu wsparcia uczniom i ich rodzicom przez nauczycieli i pozostały personel szkoły.
- stosowanie nowoczesnych metod i technik nauczania oraz wychowania;
- wykorzystanie najnowszych zdobyczy techniki informacyjnej i informatycznej;
- nawiązywanie aktywnej współpracy z instytucjami kulturalnymi i oświatowymi zarówno w środowisku lokalnym jak i międzynarodowym;

Rozdział 4. Sylwetka absolwenta szkoły

Absolwenta Państwowej Szkoły Muzycznej I st. w Kłodzku cechuje:

- wrażliwość artystyczna oraz świadomość tworzenia i odbioru sztuki;
- obycie estradowe;
- zdolność radzenia sobie z tremą i ze stresem;
- odporność na ocenę artystyczną;
- tolerancja i szacunek wobec innych;
- wysoki poziom kultury osobistej;
- szacunek wobec tradycji szkolnych i narodowych;
- wrażliwość na piękno, prawdę i dobro;
- dbałość o zdrowie;
- odpowiedzialność i troska o bezpieczeństwo własne i innych;
- ambitność;
- kreatywność;
- roztropność w korzystaniu z narzędzi cyfrowych;
- umiejętność prezentowania własnych dokonań artystycznych;
- zdolność wykorzystania swojej wiedzy i umiejętności.
- znajomość historii i kultury własnego narodu.

Rozdział 5. Wartości promowane przez szkołę

W wychowaniu każdego człowieka bardzo ważne jest kształtowanie właściwej hierarchii wartości. Zgodnie z zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także wskazaniemi zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Nauczanie i wychowanie - respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki.

Fundamentalne wartości, na których opiera się działanie szkoły odnoszą się do dziedzictwa kulturowego, religijnego i cywilizacyjnego. Najważniejsze z nich to: dobro, prawda, sprawiedliwość, wolność, solidarność z innymi oraz miłość i szacunek do świata kultury i sztuki.

Rozdział 6. Zadania wychowawcze pracowników szkoły

Specyfika szkoły, jej artystyczny kierunek wytycza ważny aspekt oddziaływań wychowawczych otwierając uczniów na świat muzyki, rozbudzając i wspierając ich muzyczne zainteresowania oraz wskazując przyjemność, jaką daje obcowanie z muzyką.

Działalność wychowawcza obejmuje współdziałanie wszystkich pracowników szkoły na rzecz kształtowania u uczniów wiedzy, umiejętności i postaw określonych w sylwetce absolwenta.

Dyrektor szkoły:

- stwarza warunki do realizacji procesu wychowawczo – profilaktycznego w szkole;
- wspiera nauczycieli w edukacji i działalności artystycznej;
- inspiruje nauczycieli do wdrażania nowych rozwiązań i innowacyjnych działań w procesie kształcenia;
- sprawuje nadzór i opiekę nad uczniami i stwarza warunki dla ich właściwego rozwoju;
- nadzoruje realizację Programu Wychowawczo – Profilaktycznego.

Nauczyciele:

- współpracują ze sobą w zakresie realizacji zadań wychowawczych i działaniach profilaktycznych;
- reagują na pojawiające się problemy wychowawcze u uczniów, przejawy agresji, niedostosowanie społecznego;
- udzielają uczniom pomocy w trudnościach z nauką, przezwyciężaniu tremy i niepowodzeń szkolnych;
- przestrzegają obowiązujących w szkole procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia czynnikami ryzyka;
- informują rodziców o problemach i postępach w nauce;
- wspierają zainteresowania i rozwój osobowy ucznia;

- dostosowują metody pracy do potrzeb ucznia;
- mobilizują uczniów do systematycznej pracy i prezentowania swoich umiejętności w szkole i poza nią;
- kształtują postawy patriotyczne przy wykorzystaniu narodowego dorobku muzycznego;
- uwrażliwiają na specyfikę dziejów i tradycji Narodu Polskiego.

Pracownicy szkoły:

- wspierają procesy wychowawcze w codziennym funkcjonowaniu uczniów w szkole;
- współpracują z nauczycielami;

Samorząd Uczniowski:

- inspirowuje i organizuje życie kulturalne uczniów szkoły w porozumieniu z dyrektorem i nauczycielami;
- reprezentuje postawy i potrzeby środowiska uczniowskiego;
- pielęgnuje tradycje szkolne;
- wydaje gazetkę szkolną.

Rada Rodziców:

- reprezentuje ogół rodziców szkoły;
- podejmuje działania wspierające proces wychowawczy szkoły;
- współpracuje z dyrektorem i nauczycielami;
- wspomaga uczniów w obowiązkach szkolnych;
- angażuje się w działalność szkoły, organizację koncertów i innych form ekspresji estradowej;
- stwarza warunki do rozwoju uczniów;
- pomaga w aktywizacji środowiska lokalnego w obszarze muzycznym;
- uchwała Program Wychowawczo – Profilaktyczny szkoły;

Rozdział 7. Ogólne założenia, cele i efekty

Program Wychowawczo - Profilaktyczny szkoły opracowywany jest w oparciu o diagnozę i analizę potrzeb występujących w szkole oraz ustalenie wartości szczególnie ważnych dla społeczności szkolnej.

Założenia programu:

- wspieranie wszechstronnego rozwoju osobowości ucznia;
- spójność działań uczniów, nauczycieli i rodziców w obszarach: edukacyjnym, wychowawczym i profilaktycznym;

- zachowanie prawidłowej proporcji między przekazywaniem informacji, rozwojem umiejętności, odkrywaniem talentu a wychowaniem i profilaktyką uczniów;
- zapobieganie zachowaniom problemowym, ryzykownym;
- rozwijanie umiejętności radzenia sobie z różnymi trudnymi sytuacjami i problemami;
- poznawanie i utrwalanie dorobku kultury polskiej;
- upowszechnianie wartości kulturalnych innych narodów.

Rozdział 8. Diagnoza aktualnych potrzeb i problemów w środowisku szkolnym

W roku szkolnym 2022/2023 nadzór pedagogiczny w PSM I stopnia w Kłodzku sprawowała p. dyr Anna Bartkiewicz- Brzozowska.

Diagnoza została opracowana na podstawie wyników ewaluacji dotychczas działającego programu wychowawczo – profilaktycznego. W diagnozie wykorzystano analizę dokumentów (ankietę skierowaną do rodziców, wyniki klasyfikacji i promocji, analizę frekwencji, ocenę efektywności udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej), rozmowy indywidualne i grupowe, interpersonalne oraz obserwacje pedagogiczne. Potrzeby i problemy osób uczących się, rodziców i pedagogów zgłaszane były na bieżąco oraz dokumentowane w zeszytcie ucznia, dzienniku lekcyjnym, uwagach, spostrzeżeniach, wnioskach nauczycieli i rodziców lub w inny sposób.

Ze sprawozdania z realizacji programu wychowawczo- profilaktycznego w roku 2022/2023 wynika, że :

- należy organizować spotkania nauczycieli uczących uczniów, którzy sprawiają największe trudności wychowawcze bądź przejawiają zachowania ryzykowne, w celu wymiany informacji oraz wypracowania skutecznych sposobów oddziaływania,
- nadal utrzymywać treści dotyczące profilaktyki zachowań ryzykownych w internecie,
- należy położyć większy nacisk na podejmowane działania w obszarze wiedzy na temat psychoaktywnych środków uzależniających i zagrożeń z nimi związanych,
- nauczyciele oczekiwaliby większej roli i zaangażowania rodzica w działaniach na rzecz szkoły,
- organizować więcej lekcji i zajęć mających taki charakter, który pozwoliłby uczniom poznawać świat przez doświadczenie- wyjścia i udział w imprezach kulturalnych , lekcje poza szkołą itp
- kontynuować podejmowane działania (warsztaty, zajęcia itp.) prowadzone przez specjalistów szkolnych i zewnętrznych dotyczące profilaktyki uniwersalnej, gdyż przynoszą one spodziewane i pozytywne efekty,
- należałoby zwiększyć świadomość zarówno rodziców jak i uczniów w kwestii: po co w życiu są potrzebne zasady, normy i reguły,
- kontynuowanie badania zapotrzebowania rodziców w sferze wychowania i profilaktyki poprzez przeprowadzenie kolejnej ankiety skierowanej do rodziców,
- przygotowanie ankiety dla uczniów.

Z ankiety przeprowadzonej w r. sz. 2022/2023 oraz z bieżącej obserwacji życia szkoły i zachowań poszczególnych osób tworzących społeczność szkolną wynika, że;

- część uczniów ma trudności ze sferą kultury osobistej i nie mówi dorosłym „dzień dobry”,
- zdarza się, że formą rozwiązywania konfliktów między uczniami jest agresja słowna,
- coraz większa grupa uczniów wymaga wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego z powodu labilności emocjonalnej, o zwiększa się ilość uczniów z opiniami psychologiczno-pedagogicznymi,
- duża grupa uczniów zachowuje się zbyt swobodnie w stosunku do nauczycieli nie zawsze stosując właściwe normy zachowania,
- rodzice nie zawsze znają specyfikę pracy w szkole artystycznej i wynikające z niej zarówno obowiązki jak i korzyści,
- rodzice potrzebują wsparcia w procesie wychowawczym dziecka,
- narastają problemy komunikacyjne w relacji rodzic-dziecko,
- dzieci coraz więcej czasu spędzają przed ekranami telefonów, tabletów i komputerów,

Czynniki chroniące- mocne strony szkoły.

- szkoła promuje zdrowy styl życia i pokazuje, jak można spędzać wolny czas,
- kształcenie poczucia przynależności do społeczności szkolnej- uroczystości szkolne, koncerty (pasowanie, wigilia), kronika, Samorząd,
- zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy, szkoła wprowadza i stosuje właściwe w tym zakresie procedury, uczy budowania pozytywnych relacji między uczniami,
- wymaganie od uczniów właściwych norm i wzorów zachowań,
- przestrzeganie praw i norm przez uczniów,
- dobra atmosfera i klimat w szkole,
- dbałość o czystość i estetykę pomieszczeń szkolnych,
- stosowanie przez nauczycieli aktywnych metod pracy,
- angażowanie uczniów i rodziców w działania prospołeczne proponowane przez Samorząd Uczniowski,
- szkoła wzbogaca wiedzę i umiejętności uczniów w zakresie profilaktyki,
- okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć,
- dobra współpraca między rodzicami, a nauczycielami,
- dobre warunki materialne uczniów i szkoły,
- poczucie bezpieczeństwa uczniów,
- dobrze rozwinięta współpraca między szkołą, a instytucjami wspierającymi,
- bardzo dobra opinia w środowisku.

Czynniki ryzyka- diagnoza potrzeb:

- niedostatki w zakresie dobrego wychowania, zaburzenia relacji rodzinnych,

- niewystarczająca kontrola rodzicielska nad bezpieczeństwem dzieci w sieci,
- niskie kompetencje komunikacyjne uczniów, działania wzmagające rywalizację między uczniami,
- coraz większa podatność uczniów na zaburzenia psychiczne,
- spadek motywacji do nauki,
- niechęć do wysiłku fizycznego,
- nieumiejętność systematycznej pracy,
- nadpobudliwość psychoruchowa,
- coraz łatwiejszy dostęp do papierosów elektronicznych i substancji psychoaktywnych,
- nieumiejętność bezpiecznego korzystania z internetu i urządzeń cyfrowych (np.: telefon, komputer),
- coraz większa ilość chorób przewlekłych oraz dysfunkcji dzieci spowodowana rozwojem cywilizacji,
- coraz większy brak autorytetów moralnych,
- niska odporność na stres i krytykę,
- postawy roszczeniowe, nadmiernie krytykujące czy kontrolujące (rodzice)

Rekomendacje/zalecenia:

- kontynuacja zajęć wyrównawczych dla uczniów z zaległościami i trudnościami wynikającymi z predyspozycji psychicznych i intelektualnych uczniów objętych opieką poradni psychologiczno-pedagogicznej
- kontynuacja Konkursów Szkolnych, m.in. Konkursu Melomana, Konkursu Młodego Artysty, Konkursu „Poznajemy Kompozytora” i innych,
- przeprowadzanie warsztatów dotyczących zdrowia psychicznego uczniów,
- realizowanie działań z zakresu wychowania do wartości, kształtowania postaw i respektowania norm społecznych,
- przeprowadzanie zajęć i warsztatów profilaktycznych dotyczących zagrożeń wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych,
- pogadanki na temat prawidłowych zasad komunikacji międzyludzkiej,
- podejmowanie wszelkich działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa psychicznego i fizycznego całej społeczności szkolnej,
- systematyczne pogadanki i rozmowy dyscyplinujące, zapobiegające agresji słownej i dokuczaniu,
- organizowanie zajęć profilaktycznych na temat bezpiecznego korzystania z internetu i urządzeń cyfrowych,
- dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości psychofizycznych uczniów,
- rozpoznawanie indywidualnych potrzeb uczniów oraz analiza niepowodzeń szkolnych,
- opieka nad uczniem sprawiającym trudności wychowawcze (opinie i orzeczenia),

- w sytuacji kształcenia na odległość kontynuowanie działań wspierających uczniów,
- promowanie zdrowego i aktywnego styl życia,
- zapoznanie uczniów z metodami relaksacyjnymi, które będą przeciwdziałać urazom i kontuzjom w czasie ćwiczeń,
- kształtowanie u uczniów samorządności i odpowiedzialności,
- kształtowanie postaw i zachowań proekologicznych,
- kontynuowanie współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym,
- dostosowywanie wymagań edukacyjnych do możliwości psychofizycznych dziecka,
- kontynuacja prac zespołów zadaniowych nauczycieli współpracujących z dyrektorem w kwestii planowania i realizacji rozwiązań indywidualnych i całościowych w zakresie współpracy z rodzicami, planowania nadzoru, diagnozowania potrzeb, problemów w środowisku szkolnym i realizacji zadań programu wychowawczo-profilaktycznego,
- wspieranie uczniów we wszechstronnym rozwoju,
- kultywowanie tradycji i ceremoniałów szkolnych,
- stwarzanie przyjaznej atmosfery na spotkaniach z rodzicami, indywidualnych spotkania, koncertach klasowych,
- rozwój zainteresowań kulturalno-artystycznych (muzycznych),
- rozbudzanie zainteresowań sztuką (muzyką),
- wyrabianie nawyków kulturalnego i właściwego zachowania się w miejscach publicznych, savoir vivre,
- organizowanie wyjazdów dzieci i młodzieży na koncerty i przedstawienia do Opery i Filharmonii,
- dbałość o poszanowanie mienia, dbałość o instrumenty własne i szkolne, szanowanie gazetek, plakatów, dyplomów.

Rekomendacje wychowawczo – profilaktyczne CEA:

- wzmocnienie prawidłowej komunikacji interpersonalnej w indywidualnej relacji nauczyciel-uczeń podczas artystycznych zajęć edukacyjnych,
- dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów z uwzględnieniem specyfiki funkcjonowania psychofizycznego uczniów,
- zastosowanie skutecznych sposobów porozumiewania się takich jak: umiejętność słuchania ucznia; reagowanie na jego komunikaty – zarówno werbalne jak i niewerbalne; empatyczne podejście do ucznia uwzględniające wielopoziomą chęć poznania ucznia i umiejętność rozpoznawania jego potrzeb poznawczych i innych m.in. społecznych, emocjonalnych czy motywacyjnych,
- wyposażenie ogólnokształcących szkół artystycznych w podstawowe narzędzia diagnozy psychologicznej i pedagogicznej,
- przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych, aspołecznych i przemocowych wśród uczniów szkół artystycznych i ich rodzin.

Wynikające z dokonanej diagnozy oraz priorytetów wyznaczonych przez CEA, cele planu wychowawczo-profilaktycznego na br. szkolny.

Działania w PSM I st. w Kłodzku w zakresie realizacji programu wychowawczo – profilaktycznego skupiają się na tworzeniu warunków do wszechstronnego rozwoju uczniów i kształtowania indywidualnych zainteresowań uczniów. W tym celu nauczyciele podnoszą swoje kwalifikacje uczestnicząc w licznych szkoleniach i organizują różnego rodzaju konkursy, imprezy, koncerty, wycieczki, warsztaty i spotkania. Istotną kwestią jest pobudzenie świadomości i wzmocnienie rodziców w kwestii możliwości rozwoju zdolności ich dziecka i wytężonej, systematycznej pracy z jednoczesnym zachowaniem wsparcia i zrozumienia w różnego rodzaju pojawiających się trudnościach związanych z tremą, niedojrzałością do występów, urazami fizycznymi a także innymi zagrożeniami jak przemoc czy używki. W związku z zaistniałymi przypadkami uczniów w naszej szkole, pochodzenia ukraińskiego, hiszpańskiego i in. przed nauczycielami i całą społecznością szkolną stoją ważne zadania mające na celu zapewnienie fachowej pomocy i stworzenie przyjaznej atmosfery cudzoziemcom.

W zakresie rozwoju emocjonalnego szkoła wspomaga i wspiera uczniów i rodziców w sytuacjach problematycznych, stresowych czy nowych. W sytuacjach tego wymagających szkoła udziela indywidualnego wsparcia współpracując m.in. z poradnią psychologiczno- pedagogiczną oraz wzmacniając kompetencje własne. Poprzez organizację i współudział w imprezach grupowych uczniowie integrują się w środowisku klasowym, szkolnym, rówieśniczym ucząc się zasad funkcjonowania w różnych grupach społecznych a jednocześnie akceptacji dla siebie i innych. Nauczyciele znają sytuację rodzinną podopiecznych a w sytuacjach trudnych potrafią zdiagnozować zagrożenie i we współpracy z rodzicami wdrożyć adekwatne procedury postępowania.

Organizacja i udział w celebrowaniu obchodów uroczystości szkolnych, lokalnych, ogólnopolskich czy światowych przyczynia się do pielęgnowania i tworzenia tradycji szkoły oraz pogłębia poczucie wspólnoty narodowej. Celem działań opiekuńczo - wychowawczych jest również prawidłowy rozwój fizyczny oraz dbałość o promowanie zdrowego stylu życia.

Rozdział 9. Harmonogram działań opiekuńczo-wychowawczych na rok szkolny 2023/2024

OBSZAR DZIAŁAŃ WYCHOWAWCZYCH				
Rozwój artystyczny	Kształtowanie postawy twórczej, rozwijanie umiejętności artystycznych.	Nauczyciele instrumentalni, nauczyciele przedmiotów teoretycznych	Konkursy, Koncerty, popisy klasowe, imprezy szkolne i pozaszkolne, szkolenia	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
	Wykorzystanie aktywizujących metod pracy.	Dyrektor szkoły	Zajęcia lekcyjne, hospitacje, ocena pracy nauczyciela	Zgodnie z terminami obserwacji lekcji ustalonym w planie nadzoru pedagogicznego na rok 2023/2024
	Podejmowanie, wśród uczniów oraz ich rodziców działań sprzyjających poszerzaniu wiedzy o specyfice szkoły artystycznej.	Świętowanie obchodów rocznic, wydarzeń patriotycznych oraz ceremoniałów szkolnych.	Audycje, koncerty, ceremoniały szkolne, udział w imprezach lokalnych, obchody dnia patrona szkoły, koncerty charytatywne, strona internetowa szkoły,	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
	Naświetlanie aktualnych zapotrzebowań w edukacji - (priorytety rekomendowane przez CEA); Propagowanie edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy.	Wszyscy nauczyciele	Artykuły w gazetce szkolnej dotyczące ważnych wydarzeń muzycznych i wielkich kompozytorów różnych narodowości, koncerty okolicznościowe	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
Rozwój psychiczny/intelektualny	Rozpoznanie i rozwijanie możliwości, uzdolnień i zainteresowań uczniów oraz	Nauczyciele instrumentu oraz przedmiotów teoretycznych	Ankieta skierowana do rodziców i uczniów podczas zajęć teoretycznych oraz jej analiza;	Ankieta dla uczniów - wrzesień/ październik 2023 r. Ankieta dla rodziców –

	<p>przeciwdziałanie pojawiającym się zagrożeniom.</p> <p>Wzmocnienie prawidłowej komunikacji interpersonalnej w indywidualnej relacji nauczyciel-uczeń podczas artystycznych zajęć edukacyjnych i dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów z uwzględnieniem specyfiki funkcjonowania psychofizycznego uczniów.</p>		<p>Obserwacje podczas bieżącej pracy; Szkolenia</p>	<p>maj/czerwiec 2023 r.</p>
	<p>Dostosowanie wymagań do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia.</p>	<p>Nauczyciele instrumentu oraz przedmiotów teoretycznych</p>	<p>Zaświadczenia i opinie z poradni – realizacja ich zaleceń;</p> <p>Współpraca z rodzicami, dostosowanie programu nauczania do potrzeb ucznia;</p> <p>Organizowanie spotkań nauczycieli uczących uczniów, którzy sprawiają największe trudności wychowawcze bądź przejawiają zachowania ryzykowne, w celu wymiany informacji oraz wypracowania skutecznych sposobów oddziaływania.</p>	<p>Na bieżąco</p>
	<p>Uczenie planowania i dobrej organizacji własnej pracy.</p>	<p>Nauczyciele instrumentu</p>	<p>Lekcje gry na instrumencie, warsztaty</p>	<p>Na bieżąco</p>
	<p>Propagowanie wiadomości dotyczących zagrożeń cywilizacyjnych, w tym</p>	<p>Dyrektor, nauczyciele</p>	<p>Wyznaczenie w budynku strefy kontaktu, umieszczenie na korytarzach napisu: „Graj z nami na wszystkim tylko nie na telefonie”</p>	<p>Na bieżąco</p>

	<p>związanych z korzystaniem z Internetu, ujawniania swoich danych;</p> <p>Ograniczenie nadużywania telefonów komórkowych.</p>			
Rozwój społeczny	<p>Poznanie kultury rodzimej, zaznajamianie z kulturą regionu a także innych narodów;</p> <p>Rozwój w poszanowaniu dziedzictwa narodowego i kształtowanie świadomości narodowej.</p>	Pracownicy pedagogiczni szkoły	<p>Lekcje teoretyczne, audycje muzyczne, pogadanki, koncerty w muzeum i innych instytucjach, współpraca ze środowiskiem lokalnym, artykuły w prasie lokalnej i w gazetce szkolnej; Poznawanie i utrwalanie dorobku kultury polskiej</p>	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
	Znajomość i zastosowanie muzycznego savoir vivre.	Nauczyciele teorii, nauczyciel bibliotekarz	<p>Gazetka ścienna;</p> <p>Dobór odpowiedniej literatury dostępnej w bibliotece i na stronie szkoły</p>	Na bieżąco
	<p>Integrować klasy poprzez poza muzyczną działalność rekreacyjną z udziałem rodziców;</p> <p>Wspieranie uczniów w prawidłowym funkcjonowaniu społecznym w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi a także w zetknięciu z cudzoziemcami;</p> <p>Kształtowanie postaw tolerancji;</p> <p>Organizowanie lekcji i zajęć</p>	Nauczyciele, rodzice, Opiekun Samorządu Uczniowskiego	<p>Wybory do Rady Samorządu Uczniowskiego</p> <p>Opracowanie klasowych kodeksów zachowania na zajęciach grupowych</p> <p>Integrowanie zespołów klasowych- imprezy i koncerty klasowe, ognisko, wycieczka, wyjazd do opery, wyjścia i udział w imprezach kulturalnych, lekcje poza szkołą zebrania i spotkania z rodzicami, indywidualne pogadanki z</p>	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.

	umożliwiających uczniom empiryczne poznanie świata.		uczniami; Organizowanie konkursów Szkolnych, m.in. Konkursu Melomana, Konkursu Młodego Artysty, Konkursu „Poznajemy Kompozytora” i innych	
Rozwój duchowy	Promowanie wartości indywidualnych i etycznych, Kształtowanie właściwych wzorców i postaw zachowania, dbałość o kulturę osobistą i poszanowanie innych; Współpraca z rodzicami w tym zakresie	Cała społeczność szkolna	Koncerty okolicznościowe, świąteczne; Dbanie o estetykę i higienę w szkole - szanowanie gazetek, plakatów, dyplomów rozwieszonych na korytarzach szkolnych i w klasach, ustalenie zasad korzystania z pomieszczeń i sprzętu, dbałość o instrumenty własne i szkolne; Naświetlenie praw i obowiązków ucznia – gazetka ścienna	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
	Rozwijanie umiejętności poznawczych sprzyjających rozwojowi duchowemu takich jak: refleksyjność, skupienie, empatia.	Dyrektor, Nauczyciele, rodzice, Samorząd Uczniowski	Odpowiedni dobór repertuaru koncertowego	W ciągu roku szkolnego zgodnie z kalendarzem pracy szkoły na rok 2023/2024.
OBSZAR DZIAŁAŃ OPIEKUŃCZYCH				
Wspomaganie rozwoju fizycznego uczniów	Podejmowanie inicjatyw/działań w zakresie zachęcania i wspierania uczniów do rozwijania ich aktywności fizycznej oraz zabiegania o	Nauczyciele gry na instrumencie, przedmiotów teoretycznych, rodzice	Korygowanie wad postawy na zajęciach z rytmiki	Na bieżąco w całym roku szkolnym
			Dbanie o właściwą postawę i aparat gry	
			Wprowadzanie ćwiczeń rozluźniających	

	zdrowy styl życia.		Wdrażanie osób uczących się do zachowania higieny pracy podczas samodzielnej pracy w domu.	
Profilaktyka zagrożeń, w tym profilaktyka ochrony zdrowia psychicznego uczniów szkół artystycznych – rekomendacja CEA.	Rozpoznawanie i profilaktyka uzależnień oraz innych problemów dotyczących zdrowia psychicznego.	Dyrektor, nauczyciele	Diagnoza zagrożeń środowiska szkolnego, egzekwowanie opinii z poradni	Na bieżąco według potrzeb
	Pedagogizacja rodziców; Wzmocnienie roli rodziców w procesie kształcenia uczniów.	Dyrektor, nauczyciele	Zebrania z rodzicami, publikacje Wydziału Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych – strona internetowa - ore.edu.pl	Na bieżąco w całym roku szkolnym
	Rozwijanie kompetencji psychologicznych i wychowawczych nauczycieli.	Dyrektor, nauczyciele	Szkolenia indywidualne kadry pedagogicznej w zakresie wzmocnienia kompetencji psychologicznych, wychowawczych i profilaktycznych	Zgodnie z kalendarzem działań opiekuńczo-wychowawczych na rok 2023/2024
	Zapewnienie opieki psychologiczno-pedagogicznej i bezpieczeństwa przed a także podczas występów artystycznych uczniów oraz w trakcie zajęć lekcyjnych.	Dyrektor, nauczyciele, rodzice, Samorząd Uczniowski	Próby przed koncertami, przesłuchaniami umożliwiające obycie z miejscem i akustyką, odpowiednie przygotowanie sali, treningi terapeutyczne, rubryka w gazetce szkolnej „Porady nie od parady”	Na bieżąco w całym roku szkolnym
	Podjęcie działań wspomagających : radzenie sobie z tremą i stresem.		Zorganizowanie praktyczne zajęć dla uczniów z rodzicami i nauczycieli w zakresie pracy nad pamięcią i tremą; Zwiększenie aktywności dydaktycznej w zakresie muzykowania i koncertowania zespołowego - organizacja szkolnych Prezentacji Młodych Kameralistów; Nawiązanie ściślejszej współpracy	według potrzeb zgodnie z kalendarzem działań opiekuńczo-wychowawczych na rok 2023/2024.

			<p>zporadnią psychologiczno-pedagogiczną CEA</p> <p>w celu zorganizowania warsztatów dla uczniów i nauczycieli.</p>	
	<p>Przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych przez uczniów, przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej i domowej (uruchamianie procedur „Niebieska Karta”)- rekomendacje CEA.</p>	Rodzice, nauczyciele, uczniowie	<p>Umieszczenie na stronie szkoły informacji zachęcającej do zapoznania się z ofertą Specjalistycznych Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych Centrum Edukacji Artystycznej – www.gov.pl/cea; Szkolenia</p>	według potrzeb zgodnie z kalendarzem działań opiekuńczo-wychowawczych na rok 2023/2024.

10. Kalendarz działań opiekuńczo- wychowawczych na rok 2023/2024

Lp.	Konkursy	termin	odpowiedzialny	uwagi
1.	Konkurs Melomana	cały rok	p. M. Kierzkowska , p. K. Ślęzak	szkolny
2.	Konkurs Młodego Artysty	cały rok	p. T. Brusiński i p. P. Machała	szkolny
3.	Gitariada	kwiecień	p. W. Kozakowski, p. A. Kozakowska	ogólnopolski
4.	Akordeonowy Turniej Hrabstwa Kłodzkiego	marzec	p. L. Stopka i p. T. Brusiński	ogólnopolski
5.	XXVI Kłodzki Konkurs Pianistyczny	maj	p. A. Strzygocka + p. pianistki	

6.	Fortepian na plus	cały rok	p. A. Strzygocka	klasowy
7.	Konkurs solfeżowy	cały rok	p. M. Kierzkowska, p. M. Kiszczak	szkolny
8.	Konkurs z cyklu Poznajemy kompozytora	cały rok	p. M. Kierzkowska i p. D. Jarocki	szkolny

Lp.	Koncerty	termin	odpowiedzialny (wg kalendarza)	uwagi
1	Koncert z okazji Międzynarodowego Dnia Muzyki	wrzesień	p. R. Fiałkowska-Duma , p. J. Kocyan, p. A. Kozakowska.	szkolny
2.	Koncert z okazji Święta Edukacji Narodowej	październik	p. M. Kierzkowska, p. J. Kocyan i p. D. Jarocki	szkolny
3.	Koncert z okazji Odzyskania Niepodległości	cały rok	p. K. Mąka, p. D. Jarocki, p. W. Lizurej, p. K. Lizurej	szkolny
4.	Szkolna Wigilia	grudzień	p. K. Mąka, p. P. Machała, p. N. Mierzwa, p. M. Kierzkowska	szkolny
5.	Music Party	styczeń	p. L. Stopka i p. T. Brusiński	
6.	Dzień Patrona	marzec	p. W. Kozakowski, p. M. Kierzkowska	szkolny
7.	Międzyszkolne prezentacje najmłodszych pianistów	marzec	p. A. Strzygocka	
8.	Gitariada	kwiecień	p. W. Kozakowski	ogólnopolski
9.	XI Czesko-Polska Wiosna	kwiecień	p. A. Strzygocka	międzynarodowy

10.	Szkolne Prezentacje Młodych Kameralistów	kwiecień	p. W. Kozakowski, p. E. Malinowska, p. J. Kocyan	
11.	Audycje muzyczne	listopad/maj	p. B. Adamska i dyr.	rekrutacyjne

Szkolenia/kursy dla nauczycieli

W ramach doskonalenia zawodowego i realizacji wniosków z nadzoru zaplanowano szkolenia dla nauczycieli dot. rozwijania pamięci muzycznej, pracy nad opanowaniem tremy, nowoczesnych środków wykonawczych i notacji muzycznej, pracy nad likwidacją problemów technicznych w grze na instrumentach u uczniów, budowania relacji nauczyciel-uczeń-rodzic. Zaplanowano ponadto zajęcia-warsztaty o charakterze psycho-edukacyjnym i terapeutycznym dla uczniów klas V-VI/c.6 i III,IV/c.4 (październik 2023)

Rozdział 11. Ewaluacja

Wnioski z ankiet skierowanych do uczniów i rodziców, wywiady z uczniami biorącymi udział w warsztatach, obserwacja uczniów, analiza dokumentacji (sprawozdania, opinie, wyniki klasyfikacji), rozmowy z rodzicami podczas zebrań i spotkań indywidualnych a także klasowych, spostrzeżenia nauczycieli, rejestracja wiedzy podczas szkoleń.

Literatura

Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów. Warszawa 2020, MEN, dostęp: <https://www.ore.edu.pl/2020/09/bezpieczna-szkola-poradnik/>

Bissinger-Ćwierz U., Raport: Jakość programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki realizowanych w szkolnictwie artystycznym w roku szkolnym 2012/2013. Lublin 2013, CEA, dostęp: https://cea-art.pl/poradnictwo/RAPORT_jakosc_programow.pdf

Bissinger-Ćwierz U., Jakość programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki realizowanych w szkolnictwie artystycznym – wybrane zagadnienia z raportu CEA. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 2, Warszawa 2014, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/z-2-caly-m.pdf>

Bissinger-Ćwierz U., Profilaktyka uzależnień w szkolnictwie artystycznym – podsumowanie ogólnopolskiego projektu CEA. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf

Bissinger-Ćwierz U., Psychopedagogiczne metody pracy z uczniem najmłodszym oraz uczniem ryzyka dysleksji w szkole muzycznej. Poradnik dla nauczycieli klas instrumentalnych zawierający ponad 50 ćwiczeń i zabaw wspomagających grę na instrumencie. Warszawa 2016, CEA, dostęp: https://cea-art.pl/pub/Psychopedagogiczne_metody_pracy.pdf

Bissinger-Ćwierz U., Nogaj A. A. (red.) Strategie radzenia sobie z tremą: w kształceniu muzycznym oraz w zawodzie muzyka. Warszawa 2018, Difin, dostęp: <https://ksiegarnia.difin.pl/strategie-radzenia-sobie-z-trema-w-ksztalceniu-muzycznym-oraz-w-zawodzie-muzyka>

Bissinger-Ćwierz U., Metody aktywizujące w szkolnej i pozaszkolnej edukacji muzycznej. Warszawa 2019, Difin, dostęp: [https:// difin.pl/metody-aktywizujace-w-szkolnej-i-pozaszkolnej-edukacji-muzycznej-poradnik-dla-nauczycieli-i-animatorow](https://difin.pl/metody-aktywizujace-w-szkolnej-i-pozaszkolnej-edukacji-muzycznej-poradnik-dla-nauczycieli-i-animatorow)

Gaś Z., Profilaktyka w szkole. Warszawa 2006, WSiP. Krygier M., Wojtanowska-Janusz B., Raport: Diagnoza poczucia bezpieczeństwa uczniów ogólnokształcących szkół i burs artystycznych. Lublin 2013, CEA, dostęp: https://cea-art.pl/poradnictwo/bezpieczna_szkola.pdf

Macander D., Metody i sposoby prowadzenia diagnozy w szkole i placówce oświatowej [w:] M. Konopczyński, J. Borowik i in., Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki oświatowej. Warszawa 2017, ORE, dostęp: <https://www.ore.edu.pl/2017/05/program-wychowawczo-profilaktyczny/>

Nogaj A. A. , Psychologiczne kompetencje nauczycieli w świetle wybranych trudności uczniów szkół muzycznych. W: L. Kataryńczuk-Mania, G. Mania (red.) Konteksty kultury, konteksty edukacji – wielowymiarowość kształcenia artystycznego i upowszechniania kultury.

Kraków – Skarbona 2019, Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kameralistów, dostęp: <http://psychologdlamuzyka.pl/wp-content/uploads/2020/05/Nogaj-Psychologiczne-kompetencje-n-li-Krakow.pdf>

Nogaj A. A., Korzyści wynikające z kształcenia muzycznego. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne Centrum Edukacji Artystycznej, 2017, 4(1), dostęp: <http://psychologdlamuzyka.pl/wp-content/uploads/2019/10/Nogaj-Korzyści-wynikające-z-edukacji-muz...-ZPPP-CEA-nr-4-1.pdf>

Nogaj A. A., Wsparcie pedagogiczne w edukacji muzycznej. Psychologia Wychowawcza, 2014, 47(5), dostęp: <http://psychologdlamuzyka.pl/wp-content/uploads/2019/10/Nogaj-Wsparcie-pedagogiczne-w-edukacji-....pdf>

Nowicka M, Wzorek A., Szkolny System Wsparcia Zdrowia Psychicznego – Program Promocji i Profilaktyki dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Warszawa 2017. Instytut Edukacji Pozytywnej, dostęp: <https://myslepozytywnie.pl/publikacje/Program%20profilaktyczny%20dla%20szkoly%20ponadpodstawowej.pdf>

Porzak R.(red.), Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w szkole. Lublin 2019. Fundacja „Masz Szansę”, dostęp: [https:// https://profilaktycy.pl/images/zasoby_pliki/ksiazka/Profilaktyka_w_szkole.pdf](https://profilaktycy.pl/images/zasoby_pliki/ksiazka/Profilaktyka_w_szkole.pdf)

Sokołowska E., Model monitoring-interwencja-profilaktyka-promocja w pracy z uczniem zdolnym. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 1, Warszawa 2013, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/Zeszyty%20Psychologiczno-Pedagogiczne%20CEA%20-%20Zeszyt%20nr%201.pdf>

Śmieszchalska J., Profilaktyka dolegliwości wynikających ce specyfiki gry na instrumentach muzycznych – nowe wyzwanie dla nauczycieli. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf

Wieczorek M., Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki. ORE, Warszawa 2018, dostęp: <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/922/Program+wychowawczo-profilaktyczny+krok+po+kroku.pdf>

Wojtanowska-Janusz B., Realizacja programów wychowawczych na przykładzie szkół muzycznych bez pionu ogólnokształcącego w regionie lubelskim. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf

Wojtanowska-Janusz B., Rola wsparcia psychologicznego w budowaniu odporności psychicznej uczniów szkół muzycznych. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 4,

Warszawa 2017, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/CEA-z-4-maly.pdf>

Wojtaszek A., Profilaktyka i higiena głosu w muzycznej edukacji dzieci i młodzieży. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf